

Història d'una fundació **oblidada**

Més de vuit anys després de la seua creació, la Fundació Miguel Hernández sembla abocada al fracàs. La família del poeta ha abandonat l'entitat cansada de la manca de suport del Govern valencià i última amb l'Ajuntament d'Elx un conveni per recuperar la promoció de l'obra d'Hernández, una comesa que la Fundació no ha exercit en els darrers anys. Ara per ara, s'obren molts interrogants sobre el futur d'una entitat que ha estat més dominada per interessos polítics que no pas literaris.

El desembre de 1993, després d'anys de demandes i de pressions per part de la família i dels estudiosos i amics del poeta d'Oriola, se signava a Alacant el protocol d'intencions de la Fundació Miguel Hernández. Promoguda per la Generalitat Valenciana i per la Diputació d'Alacant –aleshores, dirigides totes dues institucions pel partit socialista–, aquella iniciativa havia de proporcionar un impuls decisiu a la promoció i la investigació de l'obra del poeta universal Miguel Hernández.

Ja aleshores, l'acord per a crear una entitat que gestionara l'herència patrimonial i literària d'Hernández, no va resultar fàcil. Les negociacions entre la Conselleria de Cultura, la Diputació d'Alacant, els ajuntaments d'Elx, Alacant i Oriola –les tres ciutats vinculades en major o menor mesura al poeta– i els representants de la família van fer palesa la dificultat d'unir esforços i criteris institucionals. Aquella incertesa primerenca, però, va donar pas a un període de cert optimisme amb un primer equip directiu encapçalat per Joan Pàmies que, amb un pressupost no gaire generós –5 milions i mig a l'any–, va organitzar una gran quantitat d'activitats entorn de la figura del poeta.

Els anys, però, han acabat demostrant l'escàs interès de les institucions valencianes per la transmissió i la recuperació del llegat del poeta. Un desinterès que ha culminat, en la pràctica, en l'abandó d'una fundació que fa més de dos anys que no es reuneix. La nora de Miguel Hernández i hereva legítima de la seua obra, Lucía Izquierdo, anunciava el novembre passat que havia abandonat la institució, i va acusar el Govern valencià de blocar l'activitat de l'organisme i d'asfixiar-lo econòmicament. Poques setmanes després,

l'Ajuntament d'Elx li seguia els passos i anunciava la seua renúncia a continuar en l'entitat. Les desavinences entre la família i l'administració valenciana, però, no eren noves. De fet, Lucía ja havia denunciat en anteriors ocasions la manca d'interès del Govern valencià. “Hem perdut el temps i ens han estat entretenint amb falses promeses”, al·legava. Ara, però, la decisió és definitiva i posa en qüestió la continuïtat d'una fundació que no té cap sentit sense la presència de la família, i en conseqüència, sense el llegat del poeta.

La Generalitat Valenciana, sorpresa per la decisió de Lucía Izquierdo, assegura que “es destinaran més recursos econòmics i materials que mai per a relançar el projecte”. Però ja no hi ha tornada enrere. I la decisió de Lucía Izquierdo –diuen els qui la coneixen– no és fruit d'un rampell, sinó que ha estat profundament meditada.

Una possible solució. La sortida a tot aquest enrenou –provocat més per interessos polítics que no literaris, com seria de suposar– pot arribar en un futur pròxim a través d'un conveni entre la família i l'Ajuntament d'Elx que tindria com a objectiu reprendre les tasques d'investigació, coneixement i divulgació de l'obra de Miguel Hernández. La signatura d'aquest conveni –projectat absolutament al marge de la Fundació– es farà efectiva, si res no canvia en l'últim moment, en el ple municipal de l'Ajuntament d'Elx de l'últim dilluns del mes de març. Un ple on l'Ajuntament també farà oficial el seu abandó de la Fundació, que ja s'havia anunciat el passat mes de gener. “Si la família ha abandonat la Fundació no té cap sentit que nosaltres hi continuem” –assegura l'alcalde, Diego Macià.

El conveni, a més, preveu un possible òrgan de gestió format per representants de la família i de l'Ajuntament, "encara que també estarà obert a les entitats i associacions que vulguen participar-hi", aclareix Diego Macià. I és que l'Ajuntament d'Elx ha estat, pràcticament, l'única institució amb la qual Lucía Izquierdo ha mantingut bones relacions. "El desinterès de la Diputació i de la Generalitat ha estat absolut", assegura Diego Macià. "Els pocs diners de què disposava l'entitat es destinaven a propaganda, d'altra banda, cosa molt habitual en Zaplana".

El 10 de desembre de 1993 es va constituir a Alacant la Fundació Miguel Hernández. Amb els anys, aquesta entitat no ha rebut el suport institucional necessari i ara s'enfronta a una situació de profunda incertesa.

'Obscures intromissions'.

Possiblement, una de les principals raons que va abocar Lucía Izquierdo a prendre aquesta decisió —que moltes persones esperaven desde feia temps— va ser la negativa del PP a acceptar com a director de la Fundació Rafael Navarro Mallebrera, director de l'Arxiu de Sant Josep d'Elx, on actualment es troben bona part dels manuscrits de Miguel Hernández que la seua vídua, Josefina Manresa, hi va dipositar el 1986. No debades, en la carta que Lucía va enviar al president Zaplana anunciant la seua renúncia a continuar en la Fundació, parlava d'una sèrie d'"intromissions obscures". "Segurament —afirma l'alcalde d'Elx— Navarro Mallebrera no era de la simpatia política de Zaplana." El mateix director de l'Arxiu ho explica. "Primer vaig ser proposat per Lucía com a vocal del patronat i després, l'octubre de 2000, em van proposar com a director, i encara estic esperant que el Govern valencià s'hi pronuncie."

Navarro Mallebrera havia acceptat la proposta de fer-se càrrec de la direcció amb la condició que el president del patronat de la Fundació —el conseller de Cultura, Manuel Tarancón, en representació del president Zaplana— i el di-

rector general del Llibre —José Luis Villacanas— acceptaren el seu avantprojecte de treball. "L'octubre de 2000 —diu Navarro Mallebrera— vaig presentar aquest avantprojecte i fins un any més tard no vaig tenir notícia que ningú se l'haguera llegit. Em vaig cansar d'esperar." Rafael Navarro assegura que encara que Lucía Izquierdo i l'Ajuntament d'Elx tornaren a la Fundació, ell no ho faria, "mentre es mantinguen les mateixes persones en representació de la Generalitat". "A Villacanas encara li guarde un cert respecte perquè em consta

que ha fet un informe referent al meu avantprojecte, però de Tarancón no en vull ni sentir a parlar."

Ja abans de l'intent de nomenament de Rafael Navarro Mallebrera, la Fundació havia entrat en un període de certa indeterminació. La gestió de l'últim director, Manuel Sánchez Monllor, no va ser gaire afortunada. De fet, hi ha qui assegura que "Sánchez Monllor encara no s'ha adonat de qui era Miguel Hernández". L'actual director del Teatre Principal d'Alacant aclareix que "va complir la seua missió" i, en contra de les crítiques —algunes fetes des del mateix àmbit familiar del poeta que l'acusaven que "només es dedicava a cobrar el sou"— precisa que en l'acta de cessió, la família manifesta "plena satisfacció" per la seua gestió.

En realitat, la Fundació Miguel Hernández, només va arribar a funcionar els primers anys, durant l'etapa de Joan Pàmies com a director. L'entitat organitzava certàmens literaris, premis, xarades i va elaborar la cronologia i digitalització de l'hemerografia de Miguel Hernández, la bibliografia completa i la precatalogació dels manuscrits del poeta. A més, en aquella època es va posar

Els anys han acabat demostrant l'escàs interès de les institucions valencianes per la difusió del llegat del poeta

en funcionament una de les escasses activitats que encara avui continuen, el Sendero Hernandiano, una ruta per les ciutats que van marcar la vida i mort del poeta.

Aquella època de bones intencions, però, va donar pas a una situació, si es vol absurda, que va acabar amb la dimissió de Pàmies i el seu equip, el maig de 1998. "No va ser una cacera de bruixes ni hi va haver pressions de cap partit polític com es va dir aleshores. Nosaltres vam dimitir perquè la família va enviar una carta prohibint la utilització del nom del poeta a la Universitat Miguel Hernández, a canvi d'uns acords econòmics. Si tot era una qüestió de diners, no tenia cap sentit que nosaltres continuàrem en aquella Fundació." Pàmies, que avui dia es troba absolutament desvinculat de la Fundació, celebra el més que probable conveni entre Elx i la família. "Però lamento que Oriola no hi estiga implicada."

Tota aquesta polèmica –que després continuaria amb l'intent de Lucía de rendibilitzar el nom de Miguel Hernández a través de la venda d'alguns productes com oli, espadnyes i joguets amb el nom del poeta i que va provocar certa irritació entre els hermandians– no va fer sinó accelerar una crisi que, en realitat, encara no s'ha acabat. Els qui coneixen la personalitat de Lucía Izquierdo asseguren que és una dona ingènua que s'ha envoltat de persones que no l'han aconsellat bé. "Lucía ha estat manipulada per interessos que no tenien res a veure amb la figura d'Hernández", assegura l'escriptor i periodista Enrique Cerdán Tato, gran coneixedor de l'obra del poeta oriolà i amic personal de la família. "En els últims anys, segons deia ella mateixa, havia estat víctima d'actituds de burla per part de la Generalitat."

Interessos polítics. No debades, el de Miguel Hernández ha estat de sempre un dels noms més susceptibles de ser utilitzats políticament. Apropiar-se de la imatge del poeta sempre ha estat com una mena de desig irresistible per a les institucions valencianes. El Partit Popular, però, potser ha jugat amb

Algunes imatges de la Casa-Museu de Miguel Hernández a Oriola, representatives de la vida del poeta.

massa poc dissimul. "La mateixa Lucía –explica Cerdán Tato– assegurava que la Fundació només servia perquè els dirigents del Partit Popular es feren fotos". Però si hi va haver un fet que va demostrar clarament aquesta obsessió per capitalitzar la figura del poeta va ser la creació de la Universitat Miguel Hernández, el 1996. I és que, a banda de l'agressió que va suposar per a la Universitat d'Alacant el fet de quedar-se sense algunes de les seues facultats més representatives, el Govern valencià va decidir canviar el nom inicial d'Ausiàs March pel de Miguel Hernández.

"Ara per ara –opina Cerdán Tato–, aquesta Fundació és una carcassa absolutament buida, i si volen continuar mantenint-la, és el seu problema." La destinació final de la Fundació, doncs, es manté en una incògnita, tot i que si el conveni entre l'Ajuntament d'Elx i la família dóna resultat podria ser la solució a tan desficaciat enrenou. No obstant això, algunes veus consideren

que és molt difícil que una fundació funcione quan es barregen interessos culturals i polítics. Així, José Luis Ferris, autor de la biografia de Miguel Hernández que està a punt de publicar-se, apunta cap a una solució despolititzada. "Jo crec que el millor seria que una entitat no política es fes càrrec de la gestió de l'entitat, a l'estil de la modèlica Fundació Azorín, que controla una entitat bancària."

Possiblement, però, l'afirmació de Cerdán Tato és la més adient en aquest cas: "Miguel Hernández mai no hauria tolerat que la seua obra estiguera en mans dels polítics que encara controlen la Fundació." I afegeix: "Al pobre Hernández, entre dretes i esquerres, l'han marejat tots." Segurament, l'autor d'*El rayo que no cesa y Viento del pueblo*, està molt per sobre de qualsevol baralla política. Si no, seria un poeta desaparegut en mig de tanta misèria.

Rosanna Melià